

TÉMĚŘ NEUVĚŘITELNÉ ZÁŽITKY SE ZVÍŘATY

Ivo Otáhal

Téměř neuvěřitelné zážitky se zvířaty

Ivo J. J. Otáhal

© Ivo Otáhal, 2026

Vydal Mgr. Radim Polášek, Ph.D., Vydavatelství En Face,
Charkovská 6, 708 00 Ostrava-Poruba

www.enface.cz

Fotografie: Radim Polášek

1. vydání

Ostrava, 2026

ISBN 978-80-87264-92-8 (ePub)

ISBN 978-80-87264-93-5 (mobi)

ISBN 978-80-87264-94-2 (PDF)

Věnováno mým vnoučatům s jejich láskou k přírodě, dcerám
a mé manželce s její trpělivostí nad mými vrtochy

Autor

Předmluva

Není mnoho knih, v nichž se popisují ptačí, případně savčí nebo plazí shromáždění, kam se dostaví jedinci určitého druhu ze širokého a dalekého okolí. Co na tom místě dělají a proč se právě na toto místo dostavili v tomto určitém čase, to bývá obvykle zastřeno záhadou a tajemností. Lidé tato shromáždění od nepaměti sledují a v případě ptáků je nazývají ptačími sněmy nebo soudy či bitvami a jen někdy účel těchto setkání smysluplně vysvětlují. Dovolil jsem si připomenout alespoň tři knížky, v nichž se o takovýchto událostech píše, a doplnil jsem své vlastní zkušenosti.

Tajemství mysticismu se vznáší i nad shromážděními jiných druhů živých tvorů, a některé poznatky se spíš přenášejí v ústním podání než v psané podobě, to jsou například zvěsti o klubkách hadů kutálejících se po svahu za náhodným nálezcem.

V dalších částech knihy se popisuje často až neuvěřitelné chování některých živočichů, ať už to jsou ptáci nebo savci, která ukazují jak na poměrně vysoký stupeň inteligence, na podřízení rozmnožovacímu pudu a vtištění druhového vzorce chování, anebo závislosti na přežívání v blízkosti člověka.

Není to také tak dávno, co se lidé začali zajímat o osud poraněných, nalezených, zabavených a jinak handicapovaných volně žijících živočichů – první nesmělé

krůčky v tomto směru vykonaly např. v Americe dvě dámy počátkem dvacátých let 20. století, nebo v Africe Joy Adamsonová, narozená jen tak mimochodem v Opavě, se svou už příslovečnou chovankyní lvicí Elsou, v Evropě s první stanicí pro záchranu dravců a sov ve švýcarském Berg am Irchel, založenou paní Veronikou von Stockar už v polovině padesátých let minulého století. V ČR, resp. ČSSR to byla od poloviny sedmdesátých let fungující v provizorních podmínkách a do plného provozu spuštěná 28. října 1983 Stanice pro záchranu živočichů v Bartošovicích na Moravě.

Lidé už od pradávna chovají nejrozumnější živočichy, od bezobratlých, jako jsou různé druhy hmyzu, mořských sasanek a korálů, přes obojživelníky, plazy a ptáky až po savce, z nichž někteří provázejí člověka od chvíle, kdy tak říkajíc „slezl ze stromu“. K takovým patří určitě pes, o něco později kočka, kůň, koza, ovce, skot, nebo prase, a tak bychom mohli pokračovat ve vyjmenovávání ještě dlouho. Tato zvířata při soužití s lidmi, jak je poznají a jak mají vyšší nebo nižší inteligenci, připravují svému chovateli větší nebo menší (a někdy i hodně velká) překvapení. Někdy to ale bývá naopak, ta překvapení přichystají zvířatům sami lidé, a je jen dobře, pokud to jsou překvapení milá, z lásky, a ne zlá a plná krutosti. Člověk svou inteligencí více či méně ovlivňuje své zvířecí souputníky, a nejvíc se to projevuje právě u tvorů s vysokou vrozenou inteligencí, to je právě

u psů, koní a papoušků, proto je v knize těmto druhům věnována mimořádná pozornost.

Také lovná zvěř, pokud se jí člověk věnuje (a nemusí ji za každou cenu lovit), dokáže připravit nejroztličnější překvapení. Jen je třeba ke zvěři a k přírodě přistupovat s respektem, trpělivostí a ohledy; pak nechá nahlédnout do nečekaných tajů života, které jiným, méně zvědavým a trpělivým lidem zůstanou utajeny. Bohužel, závěrem prologu nelze než si postesknout, že člověk (lépe by bylo napsat lidé) stačil za posledních několik desetiletí, možná i jen pár století, zasáhnout do přírody a jejích obyvatel velmi hrubým způsobem a způsobil narušení přirozené rovnováhy a následně vymírání některých a přemnožení jiných živočišných i rostlinných druhů.

Část 1. – z historie

Myslivecká konference

16. října 2018 se v Domě kultury v Bílovci uskutečnila Myslivecká konference, jejímiž pořadateli byli Okresní myslivecký spolek Nový Jičín, Město Bílovec a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Rád jsem jako jeden z organizátorů této akce využil příležitosti a podělil se o některé z mnoha mých poznatků o zvláštním a obtížně vysvětlitelném chování živočichů.

Prakticky celý život mne zajímalo chování živočichů počínaje různými druhy hmyzu přes další bezobratlé, ryby, obojživelníky, plazy a ptáky až po savce, a zejména mne fascinovaly nejrůznější anomálie vybočující z běžného a až šablonovitě známého normálu. Musím také říci, že mne již od dětství hodně ovlivnila péče o poraněná zvířata, což nakonec vedlo k mé profesní vášni a k vybudování první stanice pro záchranu živočichů v tehdejší Československu, v Bartošovicích na Moravě.

Abych řekl pravdu, ke sledování zvláštního chování živočichů mne vyprovokovala především kniha Aloise Mikuly „Naši havranovití“ (Mikula, A., Praha, 1949), kterou jsem dostal ještě jako zvědavý chlapec. V této knížce se píše o spoustě zajímavostí ze života krkavcovitých ptáků, o jejich inteligenci, a také o pokusech, jimiž byla tato inteligence zkoumána – zjištěno bylo např. to, že

krkavcovití ptáci umí počítat, sečítat, odčítat, násobit a dělit, ale jen do sedmi. Také se v této knížce hodně píše o chování krkavcovitých ptáků v zajetí, že chápou, proč jsou u člověka a snaží se tento důvod, tj. obveselení pána, naplnňovat. Jejich bystrost byla potvrzena např. i tím, že poznají, zda lovec nese opravdovou pušku nebo dřevěnou atrapu a že výr či jiná sova umístěná na výrovce (výrovka byl dříve hojně používaný způsob lovu dravců a krkavcovitých ptáků, od roku 1975 u nás zakázaný) může být smrtelným nebezpečím, a proto se po prvním výstřelu drželi mimo dostřel.

K podobným poznatkům jako A. Mikula dospěl ve svém bádání i slavný vědec a zakladatel vědního oboru „etologie“ Konrad Lorenz např. ve své knížce „Hovořil jsem se zvěří, ptáky a rybami“. Alois Mikula se ale také dosti podrobně zabývá chováním ptáků, které je mezi lidmi jen málo známé a je stále zahaleno závojem tajemna a mysticismu. Jsou to tak zvané „ptačí sněmy“ a „ptačí soudy“ (a nejen ptačí, uvádí i sledované „sněmy“ vyder, kdy se tyto šelmy vydávají desítky kilometrů daleko na jedno určité místo v tutéž určitou dobu, kde krátce pobudou a zase putují zpět, často i daleko mimo vodní toky).

Velká ptačí bitva

O cestách jednoho druhu papoušků jednou za čtyři roky na jeden a týž kopec v Jižní Americe, myslím, že to bylo v Brazílii, se zmiňuje také Alberto Vojtěch Frič ve své

autobiografické knize „Dlouhý lovec“ (Frič, A. V.: Praha, 1985).

Vrána (*Corvus corone*)

I v jiných knihách se vzácně objevují zmínky o zvláštním chování živočichů – připomenu knížku z roku 1895 od Josefa Košťála „Ptactvo v názorech, pověrách a zvycích lidu českého“ (Košťál, J.: Ptactvo v názorech, pověrách a zvycích lidu českého, Velké Meziříčí, 1895), kterou jsem před časem dostal od mého kamaráda a spolupracovníka. Zde se na straně 96 věnované kavce píše doslova následující: „Historie o těžkých protivenstvích“ vypravuje,

že roku 1625 na moravských a slezských hranicích veliká hejna vran a kavek se sletěla a u vsi Bartošovic nedaleko Fulneku bitvu celý den trvající svedla; vran padlo několik tisíc, kavka sotva která (Světozora XV. 114.)“. K tomu několik mých poznámek – Bartošovice to je starobylá obec Bartošovice na Moravě, (o níž se ve svém cestopise „Z Čech až na konec světa“ zmiňoval později sťatý český pán Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic). Hranice mezi Moravou a Slezskem je patrně prostor mezi Bartošovicemi, Butovicemi (dnes součást Studénky) a Studénkou. V tomto prostoru se dodnes shromažďují havrani, kavky a vrány při podzimním tahu. Vránami jsou zřejmě označeni havrani (*Corvus frugilegus*), kteří se shromažďují v obrovských hejnech, což vrány (*Corvus corone*) nedělají, ty vytvářejí hejna maximálně o několika desítkách jedinců a občas se stejně jako kavky (*Corvus monedula*) přidružují k hejnům havranů. K potyčce a následné bitvě mohlo dojít v důsledku tzv. ptačího soudu, kdy odsouzený havran nastavil jako důkaz pokory a podřízenosti svou nejzranitelnější část těla, to je oko, což ostatní havrani a vrány respektují a uznávají – a oko nevyklovnou (viz takto vzniklé přísloví „Vrána vráně oko nevyklovne“). Kavky toto neznají, nerespektují a oko odsouzenému klidně vyklovnou, což mohl být spouštěcí impuls k celé bitvě. Navíc, kavky jsou bystřejší mrštnější a mají ostřejší zobák, takže výsledek bitvy dopadl ve prospěch kavek. Celá událost je údajně popsána také v obecní kronice.

Havraní rokování

Sám považuji za veliké štěstí, že jsem mohl několikrát v životě sledovat velká ptačí shromáždění, tzv. sněmy. Poprvé to bylo v předjaří roku 1969 v Tovačově.

Jako student lesnické fakulty VŠZ jsem přijel koncem týdne k babičce a v pátek ráno či spíš dopoledne jsem šel na procházku k rybníku Kolečko a po tzv. Hrázi, vycházkové cestě lemované staletými duby. Přišel jsem ke Kolečku a uviděl impozantní podívanou – na poli s ozimem mezi Hrází, Kolečkem a asi kilometr vzdálenou řekou Moravou bylo pole pokryté havrany (*Corvus frugilegus*), takže osení a ležící sníh nebylo prakticky vůbec vidět. Byly tam statisíce ptáků a jen asi třicet sedělo na jednom staletém dubu. Přitom by se na stromy na Hrázi a kolem Kolečka klidně usadila většina havranů sedících na poli. Ještě pozoruhodnější bylo, že většina ptáků byla celkem potichu a ozývalo se vesměs jen těch třicet, tedy jakési „předsednictvo“, a jen občas se se ozval některý pták z „davu“. Pokud byla jeho připomínka akceptována, nebyla žádná odezva, ale pokud byla „vyřčena hloupost“, začali na tohoto ptáka ostatní kolemstojící vyskakovat a snažili se jej klovnout. Byla to tak fantastická podívaná, že jsem se na ni vydržel dívat po většinu tří dnů, až jsem v neděli odpoledne musel odjet zpět do Brna. Zda a jak dlouho tento „sněm“ pokračoval, to nevím, ale i tak to byl skvělý a neopakovatelný zážitek, který by měl být zaznamenán.

Soví sněm

Podruhé jsem se setkal s takovouto neobvyklou událostí na podzim, v říjnu 1973, kdy jsem působil jako lesník na Zdobnici v Orlických horách.

Vracel jsem se po 23. hodině domů a nebylo to z hospody, jak by si snad někdo mohl myslet. Ve vesnici se v té době ve 23 hodin zhasínalo pouliční osvětlení, a tak jsem šel jen při svitu měsíce. Prošel jsem kolem ubytovny pro lesní dělníky a kousek za ní rostlo několik mohutných stromů – lip a pod cestou jeden obrovský jilm, v té době již byly stromy bez listí (na konferenci jsem omylem chybně uvedl, že se jednalo o lípu). V koruně tohoto stromu sedělo velké množství sov. Byli to puštíci obecní (*Strix aluco*). Napočítal jsem jich více než sto a tichým letem přilétali další, sedali do koruny stromu, houkali a klapali zobáky. Byla to jedinečná a až strašidelná podívaná. Nevím, jak dlouho jsem tam stál a sledoval to noční divadlo, ale je jisté, že jsem domů přestal spěchat.

I vrabci sněmují

Potřetí jsem se setkal s takovou událostí opět na Hané u Tovačova – v poli, kde byl u sloupu vysokého napětí veliký keř. Do tohoto keře se slétlo snad více než 200 vrabců polních – úpolníků (*Passer montanus*). Pole bylo po sklizni obilí podmítnuté, a tak neměli v podstatě důvod se tam zdržovat. Dělali takový hluk, že jsem tento prostor brzy vyklidil.

Čapí shromáždění

Poslední z mých hromadných pozorování ptáků, u nichž by se mohlo spekulovat o tom, že se jedná o ptačí sněm, se uskutečnilo koncem srpna 1999, kdy jsem na poli mezi Sedlnicemi, Skotnicemi a Mošnovem napočítal asi 110 čápů bílých (*Ciconia ciconia*) spolu s 5 čápy černými (*Ciconia nigra*), ale myslím si, že se nejednalo o ptačí sněm, nýbrž o houfování ptáků před odletem do zimovišť v Africe.

První stanice pro záchranu živočichů v Československu

Z mé dlouholeté praxe ve mnou založené Stanici pro záchranu živočichů v Bartošovicích na Moravě mám také celou řadu poznatků o zvláštním chování živočichů. Pozornost jsem věnoval zejména ptákům, a to i v rámci řešených výzkumných úkolů. Zajímala mne především otázka vnitro i mezidruhových adopcí mláďat dravců a sov a chování mláďat (uměle či pod adoptivními rodiči vychovaných) následně začleňovaných do přírody. I zde je množství otazníků týkajících se vypouštěných jedinců do volnosti.

Obětavost poštolčího samečka

Jeden z velmi zajímavých pokusů se týkal poštolek obecných (*Falco tinnunculus*), kdy do jedné odchovné komory byly k jednomu samci umístěny tři samice a pro každou hnízdní polobudka.

Dvě samice snesly vajíčka, jedna oplozená, druhá neoplozená, třetí snůšku nezaložila. Samec se střídal na vysezování vajíček s oběma samicemi. Ještě v době inkubace někdo přinesl do stanice mládě poštolky dosud v prachovém peří. To jsem umístil do jedné z budek s vajíčky k adopci. Obě samice od vajíček se okamžitě nastěhovaly do budky s mládětem, každá z jedné strany, a začaly mládě zobáky obírat na hlavě a hlavně kolem očí a zobáku. Samec si sedl na přední desku polobudky a se zájmem přihlížel činnosti samic. Třetí samička si po chvíli sedla na odsedávku asi 30 cm od budky s mládětem a samicemi a také přihlížela dění v budce. Samec asi po 20 minutách jako by si uvědomil, že druhá neobsednutá snůška chladne a šel ji zahřívát. Celé toto dění v komoře jsem sledoval a zaznamenával minutu po minutě více než hodinu. Chování samce i všech tří samic bylo velmi zajímavé a v mnohém připomínalo lidské chování.

Orlí kainismus

Jiná, tentokrát mezidruhovává a opakovaná adopce měla docela nečekané vyústění. Jednalo se o podložení mláděte káně lesní (*Buteo buteo*) ve stadiu hnízdoše s počínajícími obrysovými pery pod samici orla stepního (*Aquila nipalensis*).

Adopce proběhla bez problémů a samice začala o mládě hned pečovat jako o vlastní. Po necelém týdnu přišlo do stanice další mládě káně lesní téměř ve stejném stáří, snad